

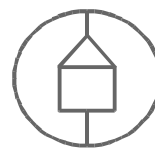
2008

Strategie ochrany krajinného rázu kraje Vysočina

A: Teoretické rozbory,
metodika zpracování studie

Roman Bukáček, Pavlína Bukáčková,
Martin Culek, Petr Matějka, Jiří Chroust,
Josef Rusňák
STUDIO B&M
30.4.2008

Akce:	Strategie ochrany krajinného rázu kraje Vysočina
<p>Popis akce: Strategie ochrany krajinného rázu kraje Vysočina Ve smyslu zákona č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny a zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu a prováděcí vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti. Zde je stanoveno jako součást Územně analytických podkladů zpracování dvou jevů krajinného rázu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • JEV 17: Oblast krajinného rázu a její charakteristika • JEV 18: Místo krajinného rázu a jeho charakteristika 	
Metodika:	
<p>Hodnocení je zpracováno v souladu s metodikou preventivního hodnocení Bukáček, R. Matějka, P. 1997: Metodika hodnocení krajinného rázu. Správa Chráněných krajinných oblastí ČR, Praha. [http://www.schkocr.cz] a metodiky případového hodnocení autorů Vorel I., Bukáček R., Matějka P., Culek M., Sklenička P. 2004: Metodika posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz.</p>	
Zadavatel:	Krajský úřad kraje Vysočina, Žižkova 57, 587 33 Jihlava
Zpracovatel:	Studio B&M, sdružení fyzických osob, Žďár nad Sázavou – Praha Řešitelský tým: Bc. Roman Bukáček, Mgr. Pavlína Bukáčková, RNDr. Martin Culek, PhD., Petr Matějka, Mgr. Jiří Chroust, Ing. Josef Rusňák
Datum:	25.10.2008

A. ROZBOROVÁ ČÁST

1 Úvod

Krajina je výslednicí působení složitých procesů, vzájemně se ovlivňujících a odehrávajících se v čase, které jsou příčinou její heterogenity, struktury a celkového výrazu. Člověk je dnes jedním z hlavních činitelů působících na strukturu a heterogenitu krajiny a spoluvytváří tak její ráz. Zatímco v minulosti byly prostředky lidské společnosti způsobující přeměnu obývané a využívané krajiny a tím i jejího charakteru především podřízeny přírodním podmínkám a změna charakteru krajiny byla postupná a odehrávala se na relativně malém prostoru určitého regionu, zaznamenává současná epocha díky moderním technologiím změny velkého rozsahu mnohonásobně přesahující regionální úroveň. Do krajiny jsou tak implantovány měřítkem odlišné prvky, které jsou příčinou „globalizační koroze“, krajina ztrácí svou přirozenou pestrost a především regionální odlišnost – originalitu (Bukáček, Bukáčková 2008).

Charakter krajiny je fenoménem, který se vyznačuje dvěma důležitými vlastnostmi. Je to proměnlivost a neopakovatelnost (Norbert-Schulz, 1994; Vorel, 1997; Löw a Míchal, 2003). Důvody proměnlivosti charakteru krajiny tkví v přítomnosti a nepřítomnosti určitých znaků, v jejich vizuálním projevu, výraznosti a jedinečnosti, v jejich kombinaci a prostorových vztazích (Bukáček a Matějka, 1997). Jsou to tzv. „znaky krajinného rázu“, které odlišují od sebe různé oblasti a místa v krajině a které zároveň mohou být různým segmentům krajiny společné. Tyto znaky jsou převážně vizuálně vnímatelné v krajině scéně. Jsou to rysy georeliéfu, přítomnost určitých specifických vodních prvků, charakter porostů, způsoby hospodářského využívání krajiny, formy osídlení, struktura sídel a architektonický výraz jednotlivých staveb. Těmito vlastnostmi jsou spoluurčovány také další důležité vizuální aspekty krajinné scény – prostorové členění krajiny, morfologie jednotlivých prostorů a uspořádání (konfigurace) jednotlivých prvků (Bukáček, Matějka, 1998; Wöbse, 2002; Vorel et al, 2004). Kombinací určitých znaků vznikají důležité rysy krajinného rázu, jakými je uzavřenost či otevřenost scény, způsob vymezení prostoru, návaznost jednotlivých prostorů, uspořádání a tvar horizontů, uspořádání dominant apod. (Bukáček, Matějka, 1998; Vorel, 2000).

Rozsah a rychlost změn v současné krajině nutí k zamýšlení o zachování typické krajinné heterogenity a struktury a celkového charakteru, aby nedošlo k úplnému „setření“ přirozené regionální odlišnosti ať již vyjádřitelné v hmotném uplatnění typických znaků charakteru krajiny nebo v jejich nehmotném projevu (pověsti, události, typické výrobky, oblékání apod.). Lidská společnost je logicky postavena před problémem zachování určitých hodnot krajinného rázu, typických znaků vytvářejících charakter krajiny, měřítka a vztahů v krajině. Ochrana spočívá v identifikaci takových znaků, které jsou obecně přijímány pozitivně a v eliminaci znaků, které naopak působí ve vztahu k dané krajině disharmonicky – nepřijatelně. Takový princip vyžaduje vymezení území (územní jednotky), kde se identifikace bude odehrávat, které bude zároveň reprezentovat určitý krajinný prostor typického rázu a specifických vztahů i měřítka. Vymezování územních jednotek respektuje krajinnou matici, uspořádání složek a prvků krajiny, existenci typických znaků, strukturu sídel, přítomnost pozitivních hodnot a dochovanost uspořádání a přítomnosti přírodních i kulturních prvků ve vztahu k historickému kontextu. Každá vymezená územní jednotka je srozumitelně charakterizována a jsou pro ni stanoveny ochranné podmínky k zachování estetické a přírodní hodnoty vymezeného území (Bukáček, Bukáčková 2008). Územní jednotka je nositelem nejen znaků a jejich vztahů uvnitř sebe sama, ale zároveň je přítomna v širším krajinném prostoru, s nímž sdílí identifikovatelné vztahy.

V moderní společnosti je ochrana krajinného rázu součástí právního systému a slouží především k ochraně přírodního a kulturního dědictví národa. Krajinný ráz vytváří hodnotu danou charakterem

krajiny s jeho specifiky a jako takový tvoří nedílnou součást národní svébytnosti. Pak jakýkoliv zásah do této hodnoty je zákonitě věcí veřejnou. Legislativně je v České republice problematika ochrany krajinného rázu zakotvena v zákoně o ochraně přírody a krajiny č.114/92 Sb. Ustanovení §12 tohoto zákona definuje jednak hodnoty krajinného rázu (estetickou a přírodní), a jednak prostorovou dimenzi uplatnění ochrany těchto hodnot ve dvou rovinách: místo a oblast.

Strategie ochrany krajinného rázu na území kraje je jedním z pilířů ochrany především estetické hodnoty krajinného rázu. Její ochrana je žádoucí především pro vysokou kulturní a společenskou potřebu zachování krajinného prostoru jako místa pro obývání a odpočinek. Estetická hodnota je navíc pozadím vnímání společensky důležitých hodnot. Dokument je určen k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu na úrovni kraje a jedním z jeho výstupů by měl být územně analytický podklad pro zpracování zásad územního rozvoje kraje Vysočina.

2 Metodická a teoretická východiska zpracování materiálu

2.1 Teoretická a metodická východiska zpracování studie

Teoretická a metodická východiska strategie se opírají o pojetí ochrany krajinného rázu v ČR ve smyslu §12 zák. č. 114/1992 Sb. a o zkušenosti s využitím metodických postupů pro případové posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz (Vorel et al., 2004) a preventivního hodnocení estetické a přírodní hodnoty krajinného rázu, s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, měřítko krajiny, kulturních dominant a vztahů v krajině (Bukáček, Matějka, 1998 – 2007) s důrazem na zachování pozitivních znaků a hodnot jednotlivých charakteristik krajinného rázu. Identifikace pozitivních znaků a hodnot, jejich konfigurace a uplatnění v krajinné scéně vytváří ráz krajiny místa či celé oblasti.

Odlišnost rázu krajiny v různých územích kraje Vysočina, výraznost a jedinečnost znaků krajinné scény je velmi důležitá pro stanovení předmětu ochrany z pohledu citovaného §12 zákona č. 114/92 Sb. – srozumitelnou identifikací limitujících jevů a vlastností krajiny, vymezení oblastí a míst krajinného rázu, vymezení krajinářsky exponovaných prostorů vyznačujících se vysokou estetickou a přírodní hodnotou krajinného rázu lze získat posouzení únosnosti vlivu stavby, změny využití území a činnosti na krajinný ráz, resp. jeho pozitivní znaky a hodnoty. Strategie bude pracovat s pojmy typických a rozlišujících znaků. Identifikace vlastností krajiny vytvářejících krajinný ráz oblasti či místa, jak stanovuje výše zmíněný zákon, je důležitým a nezbytným krokem k jakémukoliv vyhodnocení dopadu stavby, změny využití území nebo konkrétní činnosti na krajinný ráz.

V krajinných scénách různých segmentů krajiny často nalzáme společné znaky. Hovoříme o krajinách podobného charakteru a máme na mysli především vizuální projev různých prvků, jevů a rysů krajiny - vizuální scénu (Christopher, 2004). V přítomnosti společných základních znaků přírodní, kulturní nebo historické charakteristiky tkví podstata určitých typů krajinného rázu. Krajinný ráz či charakter krajiny souvisí i s další vlastností, kterou je identita krajiny. Oproti pojmu krajinného rázu, ve kterém převládá vizuální aspekt a estetické hodnoty, nabývá v pojmu identita na důležitosti kulturní význam a odlišnost určitého místa nebo oblasti, výrazná rozlišitelnost obrazu krajiny a přítomnost výrazných a rázovitých stop kulturního a historického vývoje krajiny. Regionální typy rázu krajiny jsou závislé na charakteru a identitě krajiny.

Ochrana krajinného rázu spočívá v ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu definovaných z pohledu přítomnosti znaků přírodní, kulturní a historické charakteristiky, VKP, ZCHÚ, harmonického měřítko a vztahů v krajině a přítomnosti pozitivních kulturních dominant (Bukáček, Matějka 1998). V případě konkrétního záměru je nutné nejprve identifikovat znaky krajinného rázu záměrem dotčeného prostoru, jejich hodnotu a míru uplatnění a vyhodnotit potenciální ovlivnění těchto hodnot daným záměrem. Jinak tomu je u preventivního hodnocení krajinného rázu, kdy je nutné identifikovat znaky a hodnoty krajinného rázu vymezeného území, stanovit jejich hodnotu a na základě toho vypracovat ochranné podmínky, které zajistí zachování identifikovaných hodnot a tedy zachování krajinného rázu ve smyslu ustanovení §12, zákona č.114/92 Sb.

Krajinný ráz je dán přírodní, kulturní a historickou charakteristikou. To znamená, že existují v určitém místě nebo oblasti znaky těchto charakteristik, které společně vytvářejí zvláštnost – rázovitost krajiny (Salašová, 2006). Některé z těchto znaků jsou pro ráz krajiny zcela zásadní, jiné ráz pouze dotvářejí (Bukáček, Matějka, 1998). Změna či likvidace zásadních znaků bude způsobovat největší změny krajinného rázu v určitém místě či oblasti. Některé znaky mohou být pro harmonii krajiny sice příznivé, ale jsou poměrně běžné a v krajině časté (rozptýlená zeleň, doprovody vodotečí atd.). Jiné znaky jsou zcela ojedinělé a v krajině se nevyskytují běžně. Jsou to znaky jedinečné v rámci regionu nebo celého státu. Změna či likvidace jedinečných znaků může výrazně snížit přírodní či estetickou hodnotu krajinného rázu.

Únosnost zásahů do pozitivních hodnot krajinného rázu je poměrně složitá a odvíjí se od stanovení předem dohodnutých hranic a limitů daného území sloužících k zachování cenných a typických znaků krajinného rázu vytvářejících charakter i osobitost krajiny. Vorel uvádí tři kritéria únosnosti vycházející z posouzení vlivu staveb či jiných záměrů na krajinný ráz:

- ✚ výraznost a čitelnost krajinného rázu
- ✚ kontext s významnými znaky a hodnotami přírodní, kulturní a historické charakteristiky
- ✚ vizuální exponovanost lokalit (Vorel, Sklenička eds., 2006).

Definice ochranných podmínek území z pohledu ochrany krajinného rázu v podstatě vychází z těchto kritérií. Ochranné podmínky představují soubor vlastností omezujících s ohledem na krajinný ráz umístování staveb či záměrů využití území do krajiny. Vlastnosti prostředí jsou obtížně poznatelné, obtížně měřitelné nebo často vůbec neměřitelné. To se týká zejména tak obecných pojmů, jako je charakter či identita krajiny. Pokud pro vyjádření těchto vlastností máme jednotný rámec – tím je díkce § 12 zákona, můžeme dojít k určitým hranicím – limitům, přes které nelze při změnách v krajině přejít. Pohyblivost ochranných podmínek a hranic zásahů do charakteru krajiny závisí na okolnostech, které se proměňují velmi pomalu a mají velkou setrvačnost. Jsou to obecné kulturní aspekty morálky, úcty k hodnotám, úcty k přírodě, ke kultuře a tradicím, potřeby krásy a harmonie v krajině i v životě.

2.2 Zvolený postup zpracování

Postup vychází především z požadavku zadavatele deklarovaného ve znění uzavřené smlouvy. Cílem zpracovatele je nalezení optimálního postupu vedoucího k dosažení vytčených cílů vedoucích k zajištění strategie ochrany krajinného rázu na území kraje Vysočina. Základním požadavkem zadavatele je sjednocení ochrany krajinného rázu na území kraje pomocí dílčích institutů a nástrojů ochrany krajinného rázu:

- ✚ diferenciace území kraje na vymezitelné územní jednotky vycházející z terminologie citovaného zákona – oblasti a místa krajinného rázu
- ✚ identifikace znaků a hodnot těchto území, měřítka a vztahů v krajině, nalezení pozitivních hodnot území
- ✚ nalezení vztahů mezi vymezenými územními jednotkami
- ✚ návrh ochrany pozitivních hodnot krajinného rázu jednotlivých území a též z pohledu obecné ochrany na území kraje – identifikace nástrojů ochrany a návrh ochranných podmínek
- ✚ metodického doporučení zajišťujícího sjednocenou aplikaci strategie na území kraje

Základním krokem, jak uvádí metodika hodnocení (Bukáček., Matějka 1997) je diferenciaci území na specifické územní jednotky ve smyslu vymezení oblastí krajinného rázu, identifikace znaků krajinného rázu a klasifikace hodnot přítomnosti těchto znaků, nalezení jejich vzájemných vztahů a měřítka krajiny, kterou vytváří.

2.3 Uspořádání studie

Jak je uvedeno v podkladech veřejné zakázky, bude výsledný dokument obsahovat tři části: rozborovou, analýzu stavu území a návrhovou. Cílem rozborové části je sestavení dostatečných podkladů pro vymezení a charakteristiku území s významnými soustředěnými pozitivními hodnotami krajinného rázu, vypracování návrhu úpravy vymezení stávajících přírodních parků a zpracování jejich ochranných podmínek a v neposlední řadě návrhu sjednoceného metodického postupu při hodnocení umístování dominantních staveb v krajině kraje Vysočina. V návrhové části budou pak uvedeny seznamy území s významným podílem pozitivních hodnot krajinného rázu, optimalizace vymezení přírodních parků na území kraje včetně uvedení charakteristiky, identifikace znaků charakteristik krajinného rázu a jejich hodnot, identifikace měřítka a vztahů v krajině, stanovení ochranných podmínek a v neposlední řadě metodický postup hodnocení vlivu dominantních staveb na krajinný ráz ve smyslu zpracovaného materiálu.

2.4 Využití studie

Výstupní materiál by měl sloužit jako podklad ve správních řízeních v ochraně krajinného rázu ve smyslu ustanovení §12 zákona č. 114/92 Sb. Jednotlivé části budou zpracovány tak, aby je bylo možné využít jako ÚAP v územním plánování obcí a při zpracování Zásad územního rozvoje kraje Vysočina. Studio B&M navíc nabízí proškolení příslušných pracovníků veřejné správy k práci s materiálem, metodiku implementace materiálu do konkrétních ÚP obcí.

B. Rozborová část

je členěna na dvě na sebe navazující kapitoly: teoretické rozbory, analýza současného stavu. Teoretické rozbory představují teorii hodnocení a ochrany krajinného rázu na úrovni územního rozsahu regionu kraje, analýza současného stavu je aplikací teoretické roviny v prostoru regionu kraje Vysočina.

3 Teoretické rozbory

Představují především specifikaci významných estetických dominant krajiny a významných soustředěných estetických hodnot krajiny, specifikaci význačných segmentů krajiny dokládající historický vývoj krajiny (etapy vývoje, urbanizace apod.), specifikaci přírodně-krajinářsky cenných prostorů, soustředěných přírodních hodnot a krajinářských dominant. Specifikace je teoretický rozbor toho, co bude ve výsledném materiálu považováno za estetickou dominantu krajiny, segment dokládající historický vývoj krajiny a přírodně krajinářsky cenný prostor. Terminologicky budou rozbory vycházet z principu legislativního vymezení problematiky hodnocení a ochrany krajinného rázu zákonem č.114/92 Sb.

Za dominanty budou především považovány kulturní dominanty, se kterými pracuje zákonné ustanovení §12. Význačné segmenty dokládající historický vývoj krajiny budou představovat prostory se soustředěnými znaky historické povahy vyjadřující přítomnost památkově chráněných objektů, památkových zón architektonicky a urbanisticky dochovaných sídel (nebo jejich částí), dochované struktury krajiny dané přítomností poukazujících prvků (plužiny obcí), prostorů spojených s historickými událostmi doloženými přítomností hmotných i nehmotných prvků krajinné scény. Přírodně krajinářsky cenné prostory budou vyjádřením území s vysokým podílem znaků přírodní povahy v harmonickém uspořádání se znaky kulturní povahy společně vytvářející harmonické měřítko krajiny a vztahy v krajině. V území bude vyhodnocena přítomnost indikátorů zvýšené estetické nebo přírodní hodnoty krajinného rázu představujících vyhlášená zvláště chráněná území a památkové rezervace a zóny.

Rozbory budou provedeny v souvislosti s analýzou legislativního rámce, zpracováním základní charakteristiky krajiny kraje Vysočina a implementací ustanovení §12 uvedeného zákona na území kraje Vysočina, čímž bude zabezpečena vazba zpracované specifikace na legislativní vymezení pojmů. V neposlední řadě bude kladen přiměřený důraz na aplikaci Evropské úmluvy o krajině č. 13/2005 Sb. a též vybraných souvisejících předpisů Ministerstva životního prostředí.

3.1 Principy ochrany krajinného rázu, analýza legislativního rámce

Legislativně je ochrana krajinného rázu zakotvena v ustanovení §12, zák. č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Plné znění tohoto ustanovení vymezuje pojem krajinný ráz a stanovuje jeho ochranu:

(1) **Krajinný ráz**, kterým je zejména **přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti**, je chráněn před činností snižující jeho **estetickou a přírodní hodnotu**. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování **významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině**.

(2) K umístování a povolování staveb, jakož i jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. Podrobnosti ochrany krajinného rázu může stanovit ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem.

(3) K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.

Krajinný ráz je utvářen znaky a hodnotami, které společně vytváří přírodní, kulturní a historickou charakteristiku. Jednotlivé charakteristiky, resp. jejich vztahy v kontextu historického vývoje a jejich kvalita, pak společně utváří estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu. Znaky při tom představují krajinné složky a prvky ať již přírodní nebo kulturní povahy nesoucí vztah k historickému kontextu vývoje krajiny daného prostoru. Jednotlivé znaky a jejich vztahy je nutné vždy správně identifikovat. Pojetí identifikace vychází z principů krajinné ekologie, která chápe krajinu jako část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořenou souborem funkčně propojených ekosystémů – ty se navzájem ovlivňují a společně jsou ovlivněny člověkem; strukturu krajiny chápe jako prostorové uspořádání krajinných složek a prvků s jejich vzájemnými vztahy (Bukáček, Matějka 1997, Vorel a kol. 2004).

Znaky jsou vnímány senzuálně (zrak, čich, sluch) nebo podvědomě (události). Každý identifikovaný znak je ve sledované krajinné scéně, která představuje sled vnímaných obrazů krajiny nějakého území, vnímán pozitivně nebo naopak považován za nepřijatelný – rušivý, tedy negativně. Navíc se každý znak v krajinné scéně ve stanovitelné míře uplatňuje, tj. je více patrný nebo méně patrný (je více či méně vidět, slyšet apod.). Znaky se navzájem ovlivňují a vytváří tak vztahy v krajině; jsou spolu v určitém plošném a výškovém uspořádání, společně tvoří měřítko krajiny. Jsou-li prvky a složky krajiny v takovém uspořádání, kdy společně vytváří soulad, lze předpokládat, že budou vytvářet harmonické měřítko, které je dáno souladem plošné a výškové velikosti prvků a složek. Některé specifické znaky přírodní povahy jsou doplněny o kulturní význam vyjadřující jejich přírodní hodnotu. Tyto znaky přímo zákon v ustanovení §12 hájí před jejich zničením. Jsou zde zařazeny významné krajinné prvky, zvláště chráněná území, kulturních dominanty krajiny.

Jak uvádí metodiky hodnocení vlivů staveb na krajinný ráz vydaná v roce 2004 (Vorel, Bukáček a kol 2004, Bukáček, Matějka 1998-1999) spočívá princip ochrany krajinného rázu v ochraně takových znaků a hodnot krajinného rázu, které jsou obecně vnímány jako pozitivní a vytváří tak estetickou a přírodní hodnotu představující pozitivní kvalitu krajinného rázu sledovaného území, a z eliminace (snížením uplatnění, odstraněním) vlivů takových znaků, které tuto kvalitu snižují. Ochrana krajinného rázu tedy spočívá v ochraně pozitivních znaků a hodnot a eliminaci znaků tyto hodnoty snižujících. Ochrana krajinného rázu ustanovená v uvedeném zákoně se týká celého území České republiky.

Aby bylo možné zjistit, zda dochází k zásahu pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu, je nutné provést hodnocení krajinného rázu spočívající v identifikaci znaků a hodnot krajinného rázu vymezeného území a stanovení jejich ochrany. Autoři Bukáček, Matějka (Bukáček, Matějka 1997) dělí hodnocení krajinného rázu dle postupu a dosaženého výstupního materiálu na:

- ✚ Případové hodnocení, kdy výstupem je expertíza stanovující míru zásahu do stávajících hodnot krajinného rázu dotčeného prostoru, často bývá uváděno jako součást projektové či jiné dokumentace.
- ✚ Preventivní hodnocení, kdy výstupem je plán, který vymezuje specifické části sledovaného území, uvádí seznamy identifikovaných znaků a hodnot krajinného rázu jednotlivých částí sledovaného území a stanovuje ochranná opatření a regulativy pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu. Výsledný materiál může pak být použit v územním plánování, nebo jako podklad jiných koncepčních činností.

Cílem hodnocení vlivu záměru na krajinný ráz zpracovaného v intencích ochrany krajinného rázu ve smyslu výše uvedeného ustanovení §12 by mělo být zodpovězení otázek:

- ✚ Zda dojde uvedeným záměrem ke snížení estetické a přírodní hodnoty krajinného rázu představované harmonií znaků a hodnot přírodní a kulturní povahy.
- ✚ Zda byly zachovány významné krajinné prvky, zvláště chráněná území, kulturních dominanty krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.

Autor hodnocení by neměl uvádět, zda je taková změna únosná nad rámec ustanovení §12. Hodnocení, bylo-li odborně provedeno správně, by mělo tuto odpověď dát samo osobě. Kvalitně zpracovaný materiál hodnocení umožňuje orgánu s rozhodovací pravomocí správně a zodpovědně rozhodnout. Za snížení přírodní nebo estetické hodnoty považují autoři nejužívanější metodiky hodnocení vlivu staveb na krajinný ráz (Vorel a kol. 2004) narušení pozitivních znaků a hodnot oblastí či místa, které jsou ve vzájemné harmonii, změnu jejich významu a projevu v krajině.

Cílem preventivního hodnocení krajinného rázu je vyhodnocení sledovaného území z pohledu identifikace existujících znaků a hodnot krajinného rázu, stanovení jejich významu a projevu. Na základě této analýzy následné vytvoření odpovídajících regulativů území s důrazem na zachování pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu sledovaného území a případného návrhu eliminace těch znaků, které jsou nepřijatelné - negativní.

Aby bylo možné dosáhnout relevantního srozumitelného výstupu ve smyslu ochrany pozitivních znaků hodnot krajinného rázu Kraje Vysočina, je nutné analyzovat celé území kraje z pohledu identifikace těchto znaků a jejich hodnot v odpovídajícím měřítku, vymezit krajinářsky cenné prostory, kde díky uspořádání krajinných složek a prvků, jejich kvalitě a uplatnění, výrazně převažují pozitivní znaky a hodnoty krajinného rázu. Měřítko analýzy bylo odvozeno od potenciálního uplatnění výškových staveb. Strategie sama o sobě nenahrazuje nutnost vypracování hodnocení vlivů konkrétních záměrů na krajinný ráz, ale uvádí postup tohoto hodnocení a místa, kde by měla ochrana krajinného rázu být prioritní.

K dosažení uvedených cílů byla vybrána metodika preventivního hodnocení krajinného rázu autorské dvojice Bukáček, Matějka vydaná Správou CHKO ČR v roce 1997 ve znění pozdějšího přepracování, které je v současné době připravováno k vydání, a ze které vychází uvedená metodika zpracování.

4 Specifikace základních znaků krajiny

Ve vztahu k zákonu je nutné vymezení terminologicky uchopitelných elementů krajinného rázu vytvářejících samostatně nebo společně: přírodní, kulturní a historickou charakteristiku krajinného rázu určitého místa či oblasti, jejichž narušením by mohlo dojít ke snížení přírodní či estetické hodnoty krajinného rázu, nežádoucí změně vztahů v krajině a narušení jejího harmonického měřítka. Dále aplikovat zákonem jmenované entity: kulturní dominanta, VKP, ZCHÚ, kulturní dominanta, měřítka krajiny, vztahy v krajině.

Jmenované elementy a entity budeme dále nazývat znaky krajinného rázu (Vorel, Bukáček et al., 2004). Specifikace znaku krajinného rázu vychází z citovaných metodik. Vymezení znaků je prováděno na úrovni měřítka vycházejícího z rozsahu studie, tj. území celého kraje vyjma CHKO.

4.1 Aplikace principů ochrany krajinného rázu

Aplikace ochrany krajinného rázu v praxi musí vycházet z rámce daného zákonem, sjednoceného terminologického slovníku a případného převodního klíče ve vztahu k zákonnému ustanovení a v neposlední řadě oborové srozumitelnosti. Zákon pracuje s termíny, které je nutné převést do odborné praxe a srozumitelně popsat:

4.1.1 Estetická hodnota

Zákon č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny uvádí termín estetická hodnota krajinného rázu. Držíme-li se obsahu slova estetika, pak jde zákonitě o působení krásna na člověka prostřednictvím vnímání pocitů a dojmů z dané krajiny tvořené vrstvami lidských výtvorů v přírodním rámci v historickém kontextu. Jejím snížením dosáhneme potažmo snížení právě těchto pocitů a dojmů. V hodnocení krajinného rázu je estetická hodnota vyjádřena projevem znaků, jež samostatně nebo společně vytváří dojem libosti (pozitivní hodnota) či nelibosti (negativní hodnota).

4.1.2 Přírodní hodnota

Podobně jako estetická hodnota je přírodní hodnota krajinného rázu uváděna zákonem a vyjadřuje míru přítomnosti přírodních a přírodě blízkých segmentů v krajině. Za ty jsou považovány všechny složky a prvky krajiny, které svým vznikem jsou manifestací přírodních procesů, jsou v interakci a společně tvoří ekosystém. Přírodní segmenty krajiny, pro svůj přirozený projev a působení, jsou převážně hodnoceny pozitivně. Za nelibé a tedy negativní jsou považovány krátkodobé důsledky katastrof (povodně, sucha apod.).

4.1.3 Charakteristiky krajinného rázu

Krajinný ráz je tvořen třemi charakteristikami, jejichž přítomnost v krajině je vyjádřena znaky krajinného rázu určité povahy (stromy jsou znakem přírodní povahy, zástavba je znakem kulturní povahy apod.). Zákon pracuje se třemi typy charakteristik společně tvořících krajinný ráz:

- přírodní charakteristika,
- kulturní charakteristika,
- historická charakteristika.

Ty jsou přítomny v krajině vždy společně, některá z nich však může být dominantní a výrazně převažovat nad ostatními a tvořit souborem přítomných uplatňujících se znaků krajinného rázu základní charakter krajiny (přírodní krajina; kulturní krajina; krajina, kde se silně uplatňuje historický kontext – historická krajina). Každá charakteristika je v krajině přítomna souborem specifických znaků

krajinného rázu. Znaký jsou pak vnímány jako skladebné elementy krajiny, jenž jsou přítomny v hmotné (fyzické) či nehmotné podobě (události, stavý).

4.1.4 Měřítko krajiny

Uspořádání a velikost složek krajiny a přítomnost drobných prvků spolu s reliéfem vytváří měřítko krajiny. Zatímco v horských oblastech je měřítko více podřízeno modelaci terénu a tedy výškové členitosti a teprve následně velikosti ploch (zejména v menších prostorech), v rovinatější krajíně pahorkatin a parovin měřítko utváří zejména velikost ploch a výška skladebných prvků. Za harmonické měřítko bude považováno takové, které vytváří dojem souladu harmonického využití krajiny a jejího přírodního rámce.

4.1.5 Vztahy v krajíně

Funkční vztahy

Funkční vztahy deklarují především podmíněnost existence určitého elementu v krajíně vytvářejícího typický znak. Takový vztah je např. v základním pohledu na krajinu dán vztahem sídla a jeho krajinného rámce, jehož stav a uspořádání vyplývá z využití krajiny a též vztah mezi jednotlivými sídly, jenž vždy generuje síť komunikací.

Prostorové vztahy

Prostorové vztahy jsou často abstraktní vyjádření skutečnosti, poukazují na uspořádání a skladebných prvků krajiny. Zahrnují pohledové osy, vymežující horizonty, krajinné předěly, vlivy rozsáhlých krajinných úprav, duchovní obsah krajinných elementů apod.

4.1.6 Kulturní dominanty

Zákon pracuje pouze s jediným typem dominanty a lze předpokládat, že se jedná o typické především výškové dominanty krajiny, jako jsou kostelní či jiné věže, ovlivňující prostor oblasti nebo jeho část.

4.2 Sledované znaky na regionální úrovni a jejich ochrana

Krajinné předěly

Krajinné předěly vymežují základní krajinné prostory (oddělují krajiny) – oblasti krajinného rázu a uplatňují se jako výrazně vymežující složka krajinné scény se všemi prvky, které jsou její součástí. Krajinné předěly vytváří jednoznačné horizonty krajiny. Z vyšších míst pak tvoří skladbu táhlých vrstvených horizontů bez výrazných dominant vytvářejících typický prostor. Krajinné předěly vytváří často dominantní celky a stavby umístované do vrcholové části předělu se uplatňují v krajinách, které předěl odděluje jako dominanty.

Ochrana spočívá v ochraně prostoru, kdy stavba může převýšit výrazně horizont utvářený krajinným předělem a tím se uplatnit v několika oblastech zároveň jako výrazná dominanta.

Kulturní dominanty s rozsahem uplatnění v rámci oblasti a nad její rámec.

Kulturní dominanta krajiny je krajinný prvek či složka v krajíně, jehož význam je nesporný z historického hlediska, architektury či jiného oboru lidské činnosti, který ve svém projevu ovlivňuje souhrn charakteristik daného místa či oblasti (Vorel et al 2004).

Zákon přímo stanovil v §12 ochranu kulturních dominant a lze předpokládat ve spojení s problematikou ochrany krajinného rázu, že jsou tím myšleny dominanty pozitivně se uplatňující. Ochrana kulturních dominant vychází z metodiky preventivního hodnocení krajinného rázu (Bukáček, Matějka 1998).

Pohledové a skladebné osy krajiny

Krajinné osy jsou pomyslné vektory, které jsou nositelem uspořádání znaků ve směru tohoto vektoru. Krajinné osy určují směr uspořádání prvků a složek krajiny. Uplatňují se jako dominující prvek uplatňující se v nějakém směru (výrazná komunikace, řeka, údolí) nebo pomyslná osa vytvářená prvky krajinné scény (dominanty položené v jediném směru – např. obchodní stezky). Osa určuje prostorové vztahy v krajině i vnímání jejího měřítka. Osu, která je nositelem spoluurčujícího nebo zásadního znaku krajinné scény je nutné chránit.

Krajinářsky exponované prostory

Kompaktní prostory s vysokým podílem pozitivně vnímaných znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu reprezentující určité specifické krajinné scenérie kraje Vysočina by měly být vymezeny jako území s vysokou přírodní a estetickou hodnotou – krajinářsky exponované prostory. Tyto prostory byly charakterizovány z pohledu přítomnosti pozitivních hodnot krajinného rázu a provedena identifikace znaků a hodnot jednotlivých charakteristik krajinného rázu ve smyslu §12 a citovaných metodik.

Tato území představují prostory, které se vyznačují výrazně převažující přítomností pozitivních hodnot krajinného rázu utvářených uplatněním znaků přírodní a kulturní povahy a jejich vzájemných souladem vytvářejícím harmonické měřítka krajiny a vztahy v krajině. Tyto prostory představují specifické esteticky nebo přírodně hodnotné scenérie kraje a jako takové jsou citlivé na umístování výškových staveb technicistní povahy. Při umístování staveb je nutné se řídit ochrannými limity, aby nemohlo dojít ke kontaminaci krajinné scény cizorodými kulturními prvky.

Krajinářsky exponovaná území jako indikátory estetické a přírodní hodnoty

Chráněné krajinné oblasti, přírodní parky představující krajinářsky exponovaná území, která je nutné z pohledu jejich územních vztahů ochránit před případy, kdy může dojít k potenciálnímu zásahu krajinné scény uvnitř těchto území zejména z pohledu:

- Ochrany exteriéru území - představuje typické průhledy na krajinou scenérii krajiny území, zejména uplatnění na vymezujičím horizontu.
- Ochrany krajinné scény uvnitř území - zasažení vymezujičích horizontů, typické scény nebo obrazu uvnitř krajiny území, v důsledku čehož jsou potlačeny znaky nesoucí pozitivní hodnoty krajinného rázu.

Prostory venkovských sídel s převahou dochovaných cenných pozitivních prvků

Vymezené prostory některých sídel představují zastavěné území s esteticky a kulturně hodnotnou zástavbou, četnými dochovanými prvky lidové architektury nebo architektonicky kvalitními objekty v dochované urbanistické struktuře sídla. Často jde o prostory s vysoce cennou zástavbou v dochovaném historickém kontextu od vzniku sídla po současnost bez vlivu negativních projevů některých epoch minulého století. Sídla se vyznačují často dochovanými drobnými prvky krajinné scény, jako jsou např. volné veřejné prostory, vysoký podíl zeleně odpovídající období výsadby vzrostlé zeleně (tzv. Tereziánský patent), kamenné ploty, síť komunikací je vedena v historické stopě, často s dominantou venkovského kostela (převážně s barokní věží) aj. Tyto prostory je nutné uchránit před silným uplatněním vertikálních výškových staveb technicistní povahy a jejich umístování by mělo být prováděno s ohledem na zachování typických průhledů do krajinného rámce sídla a obrazů v rámci sídla a zejména na zachování obrazu sídla v krajině.

Ochrana typických siluet měst a obcí (obrazu sídla)

Některá sídla se vyznačují typickou siluetou (a obrazem sídla) v krajině s převahou pozitivních prvků, jejíž uplatnění je neodmyslitelnou součástí krajinné scény. Terénním průzkumem by měly být „odhaleny“ typické siluety některých sídel uplatňující se pozitivně v okolní krajině (krajinném rámci sídla). Tyto siluety představují obrazy sídel, které jsou mnohdy příčinou vzniku loga sídla nebo typického obrazu na propagačních materiálech (Telč, Přibyslav aj.). Siluety některých sídel patřily vždy k neodmyslitelným artefaktům krajiny. Často mají trojúhelníkový tvar, kdy zástavba graduje ke kostelní věži, radnici nebo zámku na návrší.

Prostory, kde se uplatňuje silueta sídla s převahou pozitivních prvků s typickými znaky, budou vyznačeny a popsány a navrženy ochranné podmínky.

Přírodní dominanty a vyvýšeniny

Přírodní dominanty ovlivňují často velká území díky svému převažujícímu uplatnění oproti ostatním prvkům krajinné scény, často uzavírají pohledový prostor nebo jsou výraznými orientačními body. Přírodní hodnota je dána především modelací terénu, geologickou skladbou, případně zalesněním. Vrcholová část vyniká výrazným zakončením bez kulturních prvků, často je však kulturními prvky doplněna.

Ochrana spočívá v ochraně prostoru, kde se dominanta uplatňuje před narušením typických pohledů na dominantu, v ochraně prostoru vrcholové části před narušením nevhodným kulturním prvkem.

Ochrana památkových zón a rezervací

Vymezené památkové zóny vypovídají o existenci zvýšené estetické hodnoty dané znaky historické a kulturní charakteristiky krajinného rázu s vysokou cenností. Jsou potvrzením existence významného souboru znaků historické povahy. Velká část památkových zón je chráněna ochrannými pásmy, kde jsou často stanoveny limity výstavby. Ochrana těchto zón bude stanovena v ochranných podmínkách, které by měly klást důraz na vyhodnocení možného ovlivnění památkové zóny:

- uvnitř prostoru zóny a jejího ochranného pásma,
- v obrazu zóny v krajinném rámci.

4.3 Sledované indikátory zvýšené přírodní a estetické hodnoty

4.3.1 Indikátory zvýšené přírodní hodnoty

Indikátory zvýšené přírodní hodnoty deklarují oproti ostatním částem území vyšší přírodní a estetickou hodnotu krajinného rázu:

- Přítomnost národního parku (NP) vč. ochranného pásma
- Přítomnost chráněné krajinné oblasti (CHKO)
- Přítomnost národní přírodní rezervace (NPR) vč. ochranného pásma
- Přítomnost národní přírodní památky (NPP) vč. ochranného pásma
- Přítomnost přírodní rezervace (PR) vč. ochranného pásma
- Přítomnost přírodní památky (PP) vč. ochranného pásma
- Přítomnost evropsky významné lokality (EVL) sítě Natura 2000
- Přítomnost ptačí oblasti (PO) sítě Natura 2000
- Přítomnost přírodního parku (dle §12 zák. 114/1992 Sb.)
- Přítomnost skladebných prvků vyšších ÚSES (regionálních, nadregionálních)

- ✚ Přítomnost významných krajinných prvků (VKP)

4.3.2 Indikátory zvýšené kulturní a historické hodnoty

Indikátory zvýšené kulturní a historické hodnoty deklarují oproti ostatním částem krajiny vyšší estetickou hodnotu krajinného rázu:

- ✚ Přítomnost národní kulturní památky (NKP) vč. pam. ochranného pásma (POP)
- ✚ Přítomnost archeologické památkové rezervace (vč. navrhované a POP)
- ✚ Přítomnost městské památkové rezervace (MPR)(vč. navrhované a POP)
- ✚ Přítomnost vesnické památkové rezervace (VPR)(vč. navrhované a POP)
- ✚ Přítomnost městské památkové zóny (MPZ)(vč. navrhované a POP)
- ✚ Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)(vč. navrhované a POP)
- ✚ Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)(vč. navrhované)
- ✚ Přítomnost kulturní nemovité památky (vč. navrhované a POP)
- ✚ Přítomnost regionu lidové architektury
- ✚ Přítomnost archeologických lokalit

4.3.3 Společné vlastnosti indikátorů

Přítomnost indikátorů bude vyjádřena zastoupením ANO/NE a procentem zastoupení vyjadřujícího jejich celkovou plochu vůči oblasti či místu krajinného rázu.

4.4 Způsob identifikace a územní rozsah sledovaných znaků

4.4.1 Diferenciace území

Území kraje bude rozděleno na tzv. oblasti krajinného rázu, představující úroveň velkého prostoru vyznačujícího se podobnými znaky v základních rysech. Oblast představuje rozsáhlé území s podobnou přírodní, kulturní a historickou charakteristikou, tedy s podobným souborem typických základních znaků. Liší se od jiné oblasti ve všech charakteristikách či v některé z nich. Může být členěna na krajinné celky a vždy zahrnuje více míst krajinného rázu. Oblast je vymezena poměrně evidentní hranicí, kterou může být rozhraní měnící se konfigurace prvků a složek krajiny, tedy znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu. Interiér oblasti je převážně utvářen širšími dálkovými pohledy, obsahuje zpravidla více odlišitelných částí (krajinných celků), znaky krajiny jsou vnímány především z větší vzdálenosti v sérii prolínajících se krajinných scén. Velikost oblasti se může pohybovat v několika desítkách, více však ve stovkách km² (Bukáček, Bukáčková 2008).

Oblast bude popsána následujícím způsobem:

- ✚ Vymezení a základní charakteristika oblasti
- ✚ Přítomnost znaků přírodní charakteristiky
- ✚ Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky
- ✚ Vztahy v krajině oblasti
- ✚ Exteriér oblasti
- ✚ Citlivost a narušení pozitivních hodnot
- ✚ Výčet specifických míst krajinného rázu
- ✚ Identifikace znaků a hodnot krajinného rázu
- ✚ Ochranné podmínky

4.4.2 Identifikace znaků a hodnot krajinného rázu

Identifikace znaků a hodnot bude provedeno z pohledu tří charakteristik a dle citované metodiky preventivního hodnocení krajinného rázu. Pro každou z charakteristik krajinného rázu (přírodní, kulturní, historická) v dotčeném prostoru (DoKP) je třeba specifikovat markantní znaky, které se nejsilněji uplatňují v krajinném rázu – je to buď prostá přítomnost prvků a jevů nebo jejich prostorové a estetické uplatnění:

- ✚ identifikovat důležité rysy a znaky hodnocené krajiny, které ji definují,
- ✚ identifikovat důležité znaky uplatňujících se sídel nebo jediného sídla,
- ✚ identifikovat důležité rysy prostorových vztahů a měřítka krajiny.

Znaky přírodní charakteristiky mohou tkvět v přítomnosti, charakteru, struktuře a vizuálním projevu následujících prvků a jevů: reliéf, lesy, porostní pláště okrajů lesů, rozptýlená dřevinná zeleň, louky, mokřady, vodní toky, vodní nádrže a jezera - břehové porosty, vodní plochy. Přítomnost přírodních hodnot v dotčeném krajinném prostoru je též zpravidla indikována přítomností přírodních cenností, chráněných zákonem (rezervace, památky).

Znaky kulturní a historické charakteristiky mohou tkvět v přítomnosti, charakteru, struktuře a vizuálním projevu následujících prvků a jevů: místa kulturně-historického a duchovního významu, stavby a stavební soubory dokládající historický vývoj a využití krajiny, struktura osídlení a urbanistická struktura sídel, obraz sídla, kulturně - historický význam zástavby, zapojení sídla do přírodního rámce.

Přítomnost pozitivních hodnot v dotčeném krajinném prostoru je též indikována přítomností architektonických a památkových hodnot.

Estetické hodnoty krajiny jsou spoluvytvářeny prostorovými vztahy a uspořádáním krajinné scény (prostorová skladba a charakter prostorů, konfigurace a charakter prvků, rozlišitelnost) harmonií vztahů a měřítka.

Znaky prostorových vztahů a uspořádání krajinné scény mohou tkvět v přítomnosti, charakteru, struktuře a vizuálním projevu následujících prvků a jevů: mozaika krajinných složek, plošná struktura krajiny, liniová struktura krajiny, bodová struktura krajiny, barevnost v krajinné scéně, kontrast hranic krajinných složek, geometrizace krajinných složek, horizonty a prostorové vymezení krajinné scény.

Přítomnost pozitivních hodnot v dotčeném krajinném prostoru je též indikována přítomností některých specifických hodnot prostorového uspořádání krajiny (mozaika krajiny – rytmické střídání ploch, horizont, specifická struktura krajiny).

Znaky harmonických vztahů v krajině a harmonického měřítka jsou vyjádřeny zejména v souladem lidských činností v krajině, tedy v souladem znaků a jevů přírodní charakteristiky na jedné straně a kulturní a historické charakteristiky na straně druhé. Dále tkví v souladu měřítka celku a měřítka jednotlivých prvků, ve formách prostorů a v zastoupení přírodních a přírodě blízkých složek a prvků krajiny.

4.4.3 Klasifikace znaků a hodnot krajinného rázu

Jak popisuje citovaná metodika, jsou každému znaku dány vlastnosti, které definují jejich míru uplatnění v krajinné scéně či hodnoceném souboru obrazů – význam (zásadní, spoluurčující, doplňující), projev (pozitivní, neutrální, negativní) a cennost (jedinečné, význačné, běžné)

Významem rozumíme určitý podíl znaku nebo hodnoty v celkovém výrazu krajiny. Význam stanovujeme ve třech stupních podle následující stupnice:

- ✚ I. Zásadní – dává vymezení oblasti nebo místa, odlišuje jej od okolních, utváří celý prostor oblasti či místa. Odstraníme-li takový znak, může dojít ke změně vymezení celého místa nebo oblasti nebo setření základního charakteru celého prostoru (znaků se zásadním významem může být více než jeden). Potlačením znaku může dojít ke změně celkového charakteru krajinného rázu.
- ✚ II. Spoluurčující - dává základní obsah (tvář) vymezené oblasti či místu, spoluvytváří charakter celého prostoru, ale nevymezuje jej. Odstraníme-li takový znak, může dojít ke změně celkového charakteru oblasti či místa nebo setření či potlačení výrazu v části či celém území. Potlačením znaku může dojít ke změně výrazu některé části krajiny nebo změně vnímání souboru spoluvytvářejících typických znaků.
- ✚ III. Doplňující – je nezanedbatelný, působí však jako doplňující prvek, který nelze opominout (soubor doplňujících prvků se v určitém pohledu – měřítka či úhlu pohledu – může stát znakem spoluurčujícím. Doplňující znaky vytváří jemné nuance celé krajinné scény; detail, který může být velmi důležitý. Odstraněním takového znaku nebo celého souboru znaků nedojde ke změně základního charakteru krajinného rázu oblasti či místa, ale dojde k potlačení nebo narušení některé z důležitých součástí krajinné scény. Potlačením znaku dochází ke změnám v detailním pohledu.

Klasifikace pozitivních a negativních projevů1 znaků, které byly identifikovány v dotčeném krajinném prostoru (DoKP). Každý identifikovaný znak, kromě toho, že má určitý podíl na celkovém charakteru krajinného rázu, se vyznačuje projevem. Projev může být pozitivní, tzn., že daná charakteristika působí v celkové krajinné scéně kladně, nebo negativní, příp. neutrální. Určení projevu je velmi důležité pro následné vyhodnocení znaků jednotlivých charakteristik. Negativní projev je stanovován těm znakům, které svou přítomností působí rušivě, jsou z nějakého důvodu nepřijatelné, cizorodé, narušují dílčím způsobem harmonické vztahy a měřítka, stírají pozitivní vnímání částí krajiny apod. Pozitivní znaky jsou především ty, které jsou obecně vnímány jako pozitivní, harmonizující a společností akceptovatelné.

Klasifikace cennosti znaků, které byly identifikovány v dotčeném krajinném prostoru (DoKP). Identifikované znaky nemají z hlediska jejich přítomnosti stejnou cennost. Některé z nich můžeme proto označit jako jedinečné – znaky, které jsou neopakovatelné vytváří typický ráz oblasti či místa, jiné jako význačné – regionálně cenné nebo běžné. Pozn.: Je zřejmé, že zásahy do jedinečných hodnot nebo jejich degradace budou považovány za konfliktnější, než zásahy do znaků a hodnot, které takovou cennost nemají.

Vlastnosti jednotlivých znaků jsou pak vyjádřeny dle následujícího klíče:

Znak	Význam			Projev			Cennost		
	Zásadní	Spoluurčující	Doplňující	pozitivní	neutrální	negativní	jedinečný	význačný	běžný

Např.: Les je složkou krajiny utvářenou přírodními elementy, je však výrazně ovlivněn hospodářskou činností člověka, která mu vtiskává charakter a jeho velikost a uspořádání vychází z historie využití plochy, na které se nachází. Jeho projev jako znaku přírodní charakteristiky je pozitivní, vliv kulturní snižující přírodní hodnotu znaku je však neutrální nebo negativní.

Znaky se uplatňují v rámci oblasti krajinného rázu (sídlo, komunikační síť, soubor znaků), nad rámec oblasti krajinného rázu (dominanta, typ osídlení, typ krajiny).

4.4.4 Ochranné podmínky

Ochrana pozitivních hodnot by byla zcela neúplná bez návrhu ochranných podmínek těchto hodnot. Ochranné podmínky jsou vždy uváděny jako výčet činností, u kterých hrozí snížení hodnot krajinného rázu, a tedy nejsou doporučeny. Výčet je konkrétní ke konkrétním znakům určité charakteristiky krajinného rázu nebo obecný vedoucí k zabezpečení principu ochrany krajinného rázu. Obecné podmínky jsou pak konkretizovány na detailní úrovni zpracování.

5 Používané pojmy

5.1 Základní pojmy vycházející ze zákona č.114/92 Sb.

činnost snižující estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu oblasti či místa je taková činnost, která natolik naruší specifické znaky a hodnoty oblasti či místa, že změní význam a obsah jednotlivých charakteristik

estetická hodnota krajiny je projevem přírodních a kulturních hodnot, harmonického měřítka a vztahů v krajině a je výsledkem trvale udržitelného vývoje krajiny; předpokladem vzniku estetické hodnoty jsou subjektivní vlastnosti pozorovatele, objektivní okolnosti pozorování a objektivní vlastnosti krajiny (skladba a formy prostorů, konfigurace prvků, struktura složek)

harmonické měřítko krajiny vyjadřuje takové členění krajiny, které odpovídá harmonickému vztahu činností člověka a přírodního prostředí a způsobům trvale udržitelného využívání dané krajiny; z hlediska fyzických vlastností krajiny se jedná o soulad měřítka celku a měřítka jednotlivých prvků

harmonické vztahy v krajině vyjadřují soulad činností člověka a přírodního prostředí (absence rušivých jevů), trvalou udržitelnost užívání krajiny, chápaný jako harmonický soulad znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

historická charakteristika krajinného rázu je specifickou součástí kulturní charakteristiky a spočívá v souvislostech kulturních a přírodních charakteristik oblasti či místa. Historická charakteristika je klíčová pro pochopení logiky vztahů mezi přírodními vlastnostmi krajiny, jejím využíváním a vzhledem a jejich trvalé (dlouhodobé) udržitelnosti. Patří sem i místa bitev.

charakteristika krajinného rázu je dána druhem a uspořádáním krajinných složek, prvků a jevů nebo jejich souborů, které se podílejí na vzniku rázu krajiny. Jedná se o charakteristiky přírodní, kulturní a historické. Vnímáme ji jako soubor typických znaků

krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky (§3 zákona)

krajinný ráz je dán přírodní, kulturní a historickou charakteristikou určitého místa nebo oblasti (§12 zákona), resp. vnímatelnými znaky a hodnotami těchto charakteristik

kulturní charakteristika krajinného rázu je dána způsobem využívání přírodních zdrojů člověkem a stopami, které v krajině zanechal

kulturní dominanta krajiny je krajinný prvek či složka v krajině nebo dochované stopy kultivace krajiny, jejichž význam je nesporný z historického hlediska, architektury či jiného oboru lidské činnosti a které ve svém projevu převládajícím způsobem ovlivňují charakter daného místa či oblasti

místo krajinného rázu je menší část krajiny, která je pohledově spojitá z většiny pozorovacích stanovišť nebo území typické díky své výrazné charakterové odlišnosti; místo lze většinou jednoznačně vymezit

oblast krajinného rázu je „území“ s podobnou přírodní, kulturní a historickou charakteristikou odrážející se v souboru jejích typických znaků, který se výrazně liší od sousedícího území ve všech

charakteristikách nebo v některé z nich a který zahrnuje více míst krajinného rázu; je vymezena hranicí, kterou mohou být přírodní nebo umělé prvky nebo jiné rozhraní měnících se charakteristik

přírodní hodnota je dána mírou přítomnosti ekosystémů chápaných jako ekosystémy přírodní a přírodě blízké, přirozenou morfologií krajiny, vnímatelných interakcí mezi ekosystémy a výraznými přírodními dominantami krajiny

přírodní charakteristika krajinného rázu zahrnuje vlastnosti krajiny určené jak trvalými přírodními podmínkami, kterými jsou především geologické, geomorfologické, klimatické a biogeografické poměry, tak aktuálním stavem ekosystémů

významný krajinný prvek dle ustanovení §3, odst. 1, písm. b) zákona

zvláště chráněné území dle ustanovení §3, odst. 1, písm. f) zákona

5.2 Další použité pojmy v následném hodnocení

dotčený krajinný prostor je část krajiny dotčená předpokládanými vlivy hodnoceného záměru (zpravidla vizuálními, ale též např. akustickými apod.); zahrnuje jedno nebo více míst krajinného rázu

budova je vyhrazen pro nadzemní stavbu prostorově soustředěnou a navenek převážně uzavřenou obvodovými stěnami a střešní konstrukcí (Vyhl.137/98Sb.)

dominanta je převládající, vládnoucí prvek v konfiguraci hmotných prvků krajinné scény

dominantní rys je převládající jev nebo vlastnost krajinné scény

estetická hodnota krajinného rázu je vyjádřením míry celkového pozitivního či opačného chápání výrazu dané krajiny

kompaktní zástavba je souvislá zástavba ve které stavby na sebe bezprostředně navazují ve formě řad, uzavřených nebo otevřených bloků, která tvoří uliční fronty nebo má výrazně ucelenou hranici vůči okolní krajině

krajinná scéna - při pozorování z různých míst krajiny vnímáme tzv. krajinnou scénu - vnímáme ji staticky (např. jako pohled z významného bodu krajiny) nebo dynamicky (jako sled pohledů z různých míst trasy průchodu krajinou); krajinná scéna je nositelem estetických hodnot, tkvících v prostorovém uspořádání, v neopakovatelnosti a jedinečnosti panoramat, v harmonickém měřítku a v harmonických vztazích krajiny

prostorové vztahy krajinné scény jsou vztahy mezi jednotlivými hmotnými prvky krajinné scény, jejich vzájemné vzdálenosti, proporce šířkových a výškových dimenzí, význam důležitých bodů, linií a prostorů, vzájemné osové vazby, rysy symetrie, gradace, atd.

zásah do znaků krajinného rázu posouzení míry vlivu záměru na identifikované znaky krajinného rázu. Zásah může mít pozitivní dopad, nemusí mít žádný dopad. V případě negativního dopadu jeho míra může nabývat různé intenzity na škále od slabého zásahu, přes středně silný, silný až po zásah stírající přítomné znaky krajinného rázu.

znak běžný jev určité charakteristiky krajinného rázu, který není významný ani ojedinělý v rámci oblasti krajinného rázu, v rámci regionu nebo v rámci státu

znak doplňující jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu doplňuje charakter krajiny

znak jedinečný jev určité charakteristiky krajinného rázu, který je ojedinělý v rámci oblasti krajinného rázu, v rámci regionu nebo v rámci státu

znak spoluurčující jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu významně spoluurčuje charakter krajiny

znak významný jev určité charakteristiky krajinného rázu, který je význačný v rámci oblasti krajinného rázu, v rámci regionu nebo v rámci státu

znak zásadní jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu rozhodujícím způsobem determinuje charakter krajiny

Literatura

Bukáček R., Matějka P. 1997-98: Preventivní hodnocení krajinného rázu – metodika, SCHKO ČR (současná AOPKČR) Praha (použito současné přepracované znění před tiskem autorského kolektivu Bukáček, R. Vorel, I. Sklenička, P. Matějka, P.).

Bukáček, R. Matějka, P. 1997: Hodnocení krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy – krajinné celky a specifické krajinné prostory. Depon. Správa CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou.

Bukáček R., Matějka P. 1999: CHKO Železné hory – preventivní hodnocení krajinného rázu – návrh ochrany území CHKO, AOPK ČR, Praha.

Sklenička, P. 2006. Vliv větrných elektráren na krajinný ráz: principy hodnocení. EIA.IPPC.SEA, 3, 11-13.

Sklenička, P. a kol. 2007: Vyhodnocení možností umístění větrných elektráren z hlediska ochrany přírody a krajiny na vybraných územích Plzeňského kraje. Centrum pro krajinu, Praha.

Vorel, I. Bukáček, R. Matějka, P. Sklenička, P. Culek, M. 2004: Metodický postup hodnocení vlivu navrhované stavby činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz, ČVUT, Praha